

metsänhoitoyhdistys
PYHÄ-HAAPA

HUOMISEN SUOMETSÄT

14.6.2002 – 13.6.2005

LOPPURAPORTTI

Hannu Haataja
Projektinvetäjä
10.6.2005

TIIVISTELMÄ	3
1 HANKKEEN TAUSTAA.....	4
2 ORGANISAATIO	5
3 TOTEUTUSMALLI	7
4 AIKATAULU	7
5 RAHOITUS	8
6 KUSTANNUKSET.....	9
7 TAVOITTEET	10
7.1 Päätaavoitteet	10
7.2 Osataavoitteet	10
8 TOIMINTA.....	11
8.1 TILAKÄYNNIT	12
8.2 KOULUTUS	13
8.2.1 Projektineuvojien koulutus	13
8.2.2 Metsänomistajien ja metsäammattilaisten koulutus.....	13
8.3 TERVEYSLANNOITUS.....	14
8.4 VERKOSTOITUMINEN.....	15
8.5 ENERGIAPUU	16
9 TIEDOTTAMINEN.....	17
10 TULOKSET	17
11 TULOSTEN ARVIOINTI	18
11.1 Kunnostusojitus.....	18
11.2 Ensiharvennukset	19
11.3 Nuoren metsän hoito	19
11.4 Terveyslannoitus	20
11.5 Metsurityöpaikat	21
12 LOPPUPÄÄTELMÄT	21
LIITTEET:	
INDIKAATTORIT	
TILARAPORTTIKAAVAKE	
KUUKAUSIRAPORTTIKAAVAKE	
MARKKINATUTKIMUS	
PUUTAVARAN KÄYTÖN LISÄÄNTYMINEN	
TILASTO TOIMIJAORGANISAATIOIDEN SUORITTEISTA	

TIIVISTELMÄ

Huomisen suometsät hankeen toiminta-alueena olivat Metsänhoitoyhdistysten Pyhä-Haapa, Haapavesi-Kärsämäki ja Siikalatvan yksityisten omistuksessa olevat metsät. Näiden kolmen metsänhoitoyhdistyksen alueella on yksityismetsänomistajia 5724 joilla metsää on 373 200 ha:n alueella. Hankkeen toiminnan pääpaino oli metsänomistajien neuvonnassa suometsien hoitoon liittyvissä asioissa. Toiminnan rungon muodostivat tilakäynnit jotka pyrittiin tekemään metsänomistajan kanssa yhteisillä maastokäynneillä. Näillä maastokäynneillä kartoitettiin metsänhoitokohteet ja paneuduttiin erityisesti kunnostusojituksiin, nuoren metsän hoitoihin, ensiharvennuksin sekä terveyslannoituksiin. Tilakäynneillä selvitettiin metsänhoidollinen tilanne sekä metsänomistajan tarpeet. Samalla annettiin hoitosuosituksia, selvennettiin kemera –tukimahdollisuudet, tehtiin laskelmia eri toimenpiteiden kustannuksista, helpotettiin metsänomistajien päätöksentekoa ja ohjattiin työtilauksia eri organisaatioille. Pitkään hoitamattomana olleilla metsätiloilla pyrittiin saamaan aikaan kunnostusojitus suunnitelmatilaus mikä merkitsee sitä, että myös ojitusalueen puusto tulee hoidettua ojalinjahakkuiden yhteydessä kuntoon. Kyseistä toimintatapaa korostettiin aina tilakäyntien yhteydessä. Hankkeen aikana saatiin terveyslannoitukset käyntiin Metsänhoitoyhdistysten Siikalatvan ja Haapavesi-Kärsämäki alueella. Näin esityöt siltä osin on tehty ja toiminnasta on tulossa pysyvää kyseisissä metsänhoitoyhdistyksissä. Mhy Pyhä-Haavassa terveyslannoitusmäärät olisivat lisääntyneet merkittävästi mutta kemera –varojen riittävyys on ollut vakava este toiminnan täysipainoisena toteuttamisena. Toiminnasta ja ajankohtaisista metsäaiheista tiedotettiin paikallislehdissä ja metsänomistajille jaettavissa Metsäviesti –lehdissä. Ensiharvennusten, nuoren metsän hoitojen ja terveyslannoitusten määrä lisääntyi hankkeen toiminta-alueella. Kunnostusojitusmäärissä olisi kasvua pitänyt tapahtua enemmän kaivettujen ojien määrässä. Metsurityöpaikkojen määrä ei kasvanut siinä määrin kuin mitä hankesuunnitelmassa oli tavoitteena. Sen sijaan koneyrittäjien määrä lisääntyi puunkorjuupuolella. Hankkeen aikana järjestettiin koulutusta niin metsänomistajille kuin metsätoimihenkilöille. Tilakäyntejä tehtiin kolmen vuoden aikana 2031 kertaa joista maastokäyntejä oli 970.

1 HANKKEEN TAUSTAA

Metsätalouden harjoittamisen kannattavuus vaikuttaa metsänomistajien aktiivisuuteen hoitaa metsiään. Metsänhoidossa aktiiviset metsänomistajat ovat merkittävässä asemassa tulevaisuuden puuraaka-aineen riittävydessä. Puuntuotannon tehostaminen vaikuttaa suoraan metsätalouden kannattavuuteen. Mitä paremmin puu kasvaa niin sitä enemmän metsänomistaja saa kantorahatuloja metsästään. Puuntuotannon tehostamisessa on kuitenkin huomioitava aina kustannustehokkuus.

Hankkeen toiminta-alueella erityisiä toimenpiteitä vaativat suometsät, jotka pääasiassa ovat nuoria kasvatusmetsiä ja varttuneita taimikoita. Näiden kasvukunnon turvaamisen toimenpiteitä ovat kunnostusojitus, taimikonhoito, ensiharvennus ja terveyslannoitus.

Hankkeen toiminta-alueen kunnissa on noin 370 000 hehtaaria yksityisten omistuksessa olevaa talousmetsää. Tästä määrästä suometsien ja soistuneiden kangasmaiden osuus on noin 50 %. Suometsien kuntoon saattaminen ei aina ole yksinkertaista johtuen metsätilojen pienuudesta sekä metsänomistajien tiedonpuutteesta.

Yksityismetsänomistajia hankkeen alueella on lähes 6000 ja suurimmalla osalla heistä suometsät ovat puuntuotannollisesti vajaatehoisessa käytössä.

Suometsien hoito alkaa kunnostusojituksesta. Tämä edellyttää pääsääntöisesti ojalinjahakkuuta jonka yhteydessä on järkevää hoitaa samalla koko puusto taimikonhoidoin ja kasvatushakkuuin.

Suometsien hoitokohteet ovat usein pienialaisia johtuen pienestä tilakoosta jolloin puunkorjuu on kallista. Puusto suometsissä on samalla pienikokoista ja siksi teollisuudelle epämieluisia korjata. Tämä on aiheuttanut runsaasti metsänhoidollisia rästejä ja puuston rappeutumisen kautta metsiin vuosikymmenten saatossa tehdyt investoinnit ovat vaarassa valua hukkaan.

2 ORGANISAATIO

Hankkeen hallinnoijana toimi Metsänhoitoyhdistys Pyhä-Haapa ja toimialueena oli Pyhä-Haavan lisäksi metsänhoitoyhdistykset Haapavesi-Kärsämäki sekä Siikalatva.

Hankkeeseen palkattiin kolme projektineuvojaa kuhunkin metsänhoitoyhdistykseen. Yksi projektineuvojista valittiin projektinvetäjäksi. Kirjanpidon, maksatukset ja taloudenhoito tehtiin Metsänhoitoyhdistys Pyhä-Haavasta osa-aikaisesti muun toimistotyön ohessa.

Nivala-Haapajärvi seutukunnasta toimialueena olivat Pyhäjärvi, Haapajärvi ja Kärsämäki. Siikalatvan seutukunnasta olivat Haapavesi, Pulkkila, Piippola, Pyhäntä ja Kestilä. Huomisen suometsät kuuluu siis Tavoite 1 tukialueeseen Pohjois-Pohjanmaalla.

Hankkeelle valittiin ohjausryhmä joka koostui seuraavista jäsenistä.

Kalle Salmela, puh. joht. MHY Pyhä-Haapa,

Paavo Leskinen, toiminnanjohtaja MHY Pyhä-Haapa, hallinnoinnin edustaja

Riitta Pääkkö, toiminnanjohtaja Kärsämäen MHY

Mauno Manninen, toiminnanjohtaja Haapaveden MHY

Veli Kalaoja, toiminnanjohtaja Siikalatvan MHY

Heikki Heikkilä, hankintaesimies UPM

Ville Hallikainen, aluepäällikkö Metsäkeskus Pohjois-Pohjanmaa

Kaarlo Kärkkäinen, Nivala-Haapajärvi Seutukunta

Heikki Halla-Aho, Siikalatvan Seutukunta

Paavo Hjulberg, Siikalatvan Seutukunta

Minna Kyllönen, Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus

Ohjausryhmän jäsenien suhteen hankkeen aikana tapahtui seuraavia muutoksia:

Kärsämäen ja Haapaveden metsänhoitoyhdistykset yhdistyivät 1.1.2004 jolloin alkoi toimia metsänhoitoyhdistys Haapavesi-Kärsämäki. Toiminnanjohtajana toimii Mauno Manninen ja Riitta Pääkkö jatkaa alueneuvojana Kärsämäellä.

UPM:n Heikki Heikkilä vaihtui Osuuskunta Metsäliiton edustajaan Jarkko Parpalaan 26.5.2004.

Ohjausryhmä on kutsuttu koolle 9 kertaa jonka lisäksi hankkeen päättyessä pidettiin vielä yksi kokous.

Projektin vetäjänä on toiminut Juha Tossavainen 14.6. 2002 – 31.1.2003 saakka.

Tossavaisen siirryttyä alueneuvojan tehtäviin Haapajärvelle projektinvetäjäksi valittiin Hannu Haataja joka aloitti vastaavat tehtävät 1.2.2003 ja on toiminut tehtävässä hankkeen loppuun saakka.

Metsänhoitoyhdistys Pyhä-Haapaan tarvittiin uutta projektineuvojaa Juha Tossavaisen tilalle 1.2.2003 alkaen, joten sinne valittiin metsätalousinsinööri Juha Karppinen työhaastattelun perusteella. Karppisen työsuhde alkoi 1.3.2003. Hän kävi pari päivää perehtymässä tehtäviin mutta sanoi sitten itsensä irti. Karppisen tilalle valittiin samaisessa työhaastattelussa ollut Juha Estola joka teki hankkeessa neuvontatyötä 30.4.2003 saakka. Estola siirtyi Pyhä-Haapaan alueneuvojaksi. Kesäkuun alusta tuli hankkeelle työsuhteeseen metsätalousinsinööri amk Juha Kastarinen. Hänen työsuhteensa päättyi 13.1.2003. Sen jälkeen tuli Sakari Lahti 1.2.2004 joka hoiti tehtävät hankkeen loppuun saakka.

Metsänhoitoyhdistys Siikalatvassa tapahtui myös projektihenkilön muutos. Tehtäviin valittu metsätalousinsinööri Tuomo Rantapelkonen siirtyi alueneuvojan tehtäviin huhtikuussa 2004. Hänen tilalleen valittiin metsätalousinsinööri Matti Muilu joka on toiminut työsuhteessa hankkeen loppuun saakka.

3 TOTEUTUSMALLI

Hanke toteutettiin alkuperäisesti neljän mutta kahden metsänhoitoyhdistyksen yhteenliittymisen seurauksena kolmen metsänhoitoyhdistyksen alueella. Toiminta-alue pysyi alkuperäisessä laajuudessaan. Hankkeelle palkattiin kolme projektineuvojaa joista yksi toimi projektinvetäjänä. Toiminnan perustan muodostivat henkilökohtaiset tilakäynnit joilla tavoitteena oli että metsänomistaja lähtee maastoon mukaan.

Terveyslannoituskohteilta kerättiin neulasnäytteitä siinä tapauksessa että metsänomistaja oli kiinnostunut terveyslannoituksen toteuttamisesta maillaan. Tilakäyntejä tehtiin näytteiden keruun yhteydessä tai erillisellä käynnillä talviaikaan. Neulasnäytteitä analysoitiin kahtena ensimmäisenä vuotena Viljavuuspalvelu Oy:ssä ja viimeisenä talvena Suomen Ympäristöpalvelussa. Viljavuuspalvelun analyysituloksiin sisältyi myös lannoitussuositus mutta projektineuvojien saaman kokemuksen myötä Suomen Ympäristöpalvelusta tilattiin pelkästään neulasanalyysitulokset ja lannoitussuosituksia laadittiin itse mikä säästi hankkeen kustannuksia. Toteutuneista lannoitushankkeista saatiin neulasanalyysivaroja osin takaisin kemera -varoista

4 AIKATAULU

Hankkeen toiminta alkoi varsinaisesti projektineuvojien astuttua työsuhteeseen 14.6.2002. Hankkeen alkaessa ei hallinnoija ollut saanut vielä kirjallista rahoituspäätöstä TE -keskukselta vaan ainoastaan suullisen lupauksen. Hankesuunnitelman mukaan hanke olisi pitänyt alkaa 1.1.2002 ja päättyä 31.12.2004 mutta rahoituspäätös saatiin 7.8.2002. Hanke pääsi siis alkamaan puoli vuotta myöhemmin hallinnoijan rahoittaessa toimintaa.

Hankkeelle haettiin jatkoaikaa ajalle 1.1 - 31.8.2005 jotta kolmevuotisen hankkeen tavoitteet voitaisiin toteuttaa. Projektineuvojien työsuhde päättyi 10.6.2005 mutta hallinnoijalle haettiin aikaa muutoshakemuksen yhteydessä 31.8.2005 saakka hoitaakseen hankkeen asiat loppuun.

5 RAHOITUS

Hankkeen toiminnan hyväksytyt kokonaisrahoitus oli 451 753 € josta julkisen rahoituksen osuus oli 90 % eli 406 578€. Tämä jakaantui seuraavasti:

EU:n rahoitusosuus 50 % eli enintään 203 290€

Valtion rahoitusosuus 38,89 % eli enintään 158 113€

Kuntien rahoitusosuus 11,11 % eli enintään 45 175 €

Muuta julkista rahoitusta hanke ei saanut. Yksityisen rahoituksen osuus oli 10%

Huomisen suometsät kehittämishankkeen kokonaisrahoitussuunnitelma:

Hankkeen hyväksytyt kokonaiskustannukset €	
Palkat ja sivukulut	300 720
Ostopalvelut, palkkiot ja niiden sivukulut	21 696
Matkakulut	63 576
Muut kustannukset, vuokrat	12 581
Muut kustannukset, toimistokulut	22 710
Muut kulut	30 470
Kokonaiskustannukset yhteensä	451 753

Hankkeen toiminnan kustannuksista arvonlisäveroa ei voi vähentää koska hanke ei ole liiketoimintaa harjoittava toimija.

6 KUSTANNUKSET

Huomisen suometsät projekti 14.6.2002 - 10.6.2005							
Hankkeen kustannukset			Kustannusarvio	10.6. - 31.12. 2002	1.1. - 31.12. 2003	1.1. - 31.12. 2004	1.1. - 31.8. 2005
Palkat ja sivukulut			300 720 €	59 359 €	98 708 €	104 559 €	52 345 €
Ostopalvelu, palkkiot ja niiden sivukulut			21 696 €	€ -	3 685 €	1 605 €	1 108 €
Matkakulut			63 576 €	8 873 €	17 862 €	17 780 €	6 316 €
Muut kustannukset, vuokrat			12 581 €	1 103 €	1 758 €	2 046 €	1 154 €
Muut kustannukset, toimistokulut			22 710 €	3 249 €	5 934 €	5 870 €	1 964 €
Muut kulut			30 470 €	6 080 €	7 688 €	11 017 €	13 118 €
Kokonaiskustannukset yhteensä			451 753 €	78 663 €	135 635 €	142 877 €	76 004 €

Toteutuneet kulut yht. 433 179 €

Hankkeen toteutuneet kokonaiskustannukset 14.6.2002 – 31.8.2005 ovat hankkeen kirjanpidon mukaan 433.179 euroa, jotka näkyvät yllä olevassa taulukossa vuosittain eriteltynä. Hankkeen kustannusarvio oli 451.753 euroa.

7 TAVOITTEET

7.1 Päätaoioitteet

Huomisen suometsät hankkeen päätaoioitteena oli metsänomistajien aktiioiminen suometsien hoitoa koskevassa päätöksenteossa ja ratkaista tyypilliset yhteistyön ongelmat jotka liittyvät suometsien hoitoon ja käyttöön. Lisäksi päätaoioitteena oli saada lisää työpaikkoja sekä yritystoimintaa energiapuun ja lämpöyrittäjyyden myötä. Mukana oli myös korjuukaluston kehittäminen suometsien puunkorjuuta helpottamaan.

7.2 Osataoioitteet

Taioioitteena oli parantaa tilojen metsätalouden tuotantoa ja elinvoimaisuutta sekä tukea maaseudun elinkeinoja, yhteistoimintaa ja alueen ihmisten mahdollisuuksia selviytyä ajan haasteista.

Hankkeen vaikutuksesta markkinoille tulisi tarjolle n. 70 000 k-m³ raakapuuta vuodessa. Tämä tarkoittaa kantorahatulujen sekä työpalkkojen lisääntymistä hankkeen vaikutuksesta maaseudulle. Kerrannaisvaikutuksena sillä olisi merkitystä myös alue- ja kansantaloudessa.

Taioioitteena oli myös lisätä metsänhoitomääriä kuten nuorten metsien hoitoa, kunnostusojitusta ja terveyslannoitusta. Hoitotöiden toteutuessa lisätään merkittävästi puuston kasvua ja järeyskehitystä.

Hankkeen myötä työllistyisi 16 henkilöä vuodessa lisääntyneiden hakku- ja hoitotöiden kautta sillä oletuksella että kolmannes hakkuista tehdään miestyönä ja loput konetyönä.

Hankesuunnitelman mukaisissa tavoitteissa oli kartoittaa suometsien hyödyntämiseen liittyvät ongelmat ja löytää niihin käytännön ratkaisumalleja. Tässä tavoitteessa toimenpiteenä oli selvittää yhteistyöhankkeiden vaikutukset suometsien käyttöasteeseen, kannattavuuteen ja työn laatuun. Lisäksi tavoitteena oli selvittää suometsien hoidon ympäristövaikutukset ja se miten haitalliset vaikutukset vältetään. Lisäksi hankkeen aikana selvitetään työllisyysvaikutukset ja vaikutukset aluetalouteen. Kartoituksen kohteena olivat myös metsänomistajien ja metsäammattilaisten koulutustarpeet suometsien hoitoon ja käyttöön liittyvissä kysymyksissä, mikä kuului myös hankesuunnitelmaan.

Tavoitteena oli lisäksi neuvonnan, koulutuksen ja tiedotuksen avulla vaikuttaa asenteisiin päätöksenteossa, jolloin hoitoinvestointien kannattavuus paranee.

Hankkeen laadullisena tavoitteena oli lisätä alueen metsien kestävästä kehitystä huomioivaa metsänhoitoa ja parantaa siten uskottavuutta metsäteollisuuden tuotteita ostavissa maissa. Lisäksi tavoitteena oli turvata metsien rakenteellinen kehitys tulevan tukkisaannon kannalta ja vastata metsien sertifiointiin asetettuihin vaatimuksiin.

8 TOIMINTA

Projektineuvojille vuokrattiin tilat paikallisista metsänhoitoyhdistyksistä ja ne varustettiin pöytätietokoneilla sekä matkapuhelimilla. Toiminnan rungon muodostivat tilakäynnit, neuvonta ja koulutus. Tilakäynneillä neuvontaa tarjottiin kaikenkattavasti metsänuudistamisesta veroneuvontaan. Neuvonnan avulla aktivoitiin passiivisia metsänomistajia suorittamaan kannattavia metsänhoitotoimenpiteitä joko itse tai toimintaorganisaatioita hyväksikäyttäen. Henkilökohtaisen neuvonnan avulla saatiin metsänomistajien epävarmuutta vähennettyä ja siten mukaan passiivisia metsänomistajia heidän päätöksentekoa helpottamalla.

Hankkeen toimintaa mitattiin sisäisesti tilakäynneillä ehdotetuista töistä projektineuvojakohtaisesti tilaraportein (Liite) jotka koostettiin kuukausiraporteiksi (Liite). Raportit käsiteltiin ja hankkeen etenemistä seurattiin ohjausryhmän kokouksissa.

8.1 TILAKÄYNNIT

Tilakäyntejä hankittiin kirjeitse, lehti-ilmoituksin, puhelimitse ja metsäalan toimijoilta. Tilakäynneillä määriteltiin kohteet jotka vaativat joko välittömästi tai lähivuosina hoitotoimenpiteitä. Metsänomistajia kiinnostaa aina metsänhoidon kannattavuus joten tilakäynneillä kartoitettiin kohteet joihin on mahdollista saada kemera –tukea. Näitä kohteita voivat olla mm. kunnostusojitus, taimikonhoito, nuoren metsän kunnostus sekä vajaatuottoisten metsien uudistaminen. Lisäksi ensiharvennusta ja kasvatushakkuuta esitettiin sinne missä sitä metsänhoidollisesti on syytä tehdä. Vanhoihin talousmetsiin joihin hoitotyöt eivät enää tehoa esitettiin usein joko lepoa tai uudistamista. Tilakäynneillä kartoitettiin ravinnehäiriöiset metsiköt ja otettiin tarvittaessa neulasnäyte ravinnetasapainon määrittelemistä varten. Usein painotettiin kunnostusojituksen tarvetta ja pyrittiin saamaan aikaan kunnostusojitus suunnitelmatilaus. Jos siinä onnistuttiin, tarkoitti se myös sitä että suurella todennäköisyydellä kunnostusojitusalueen puusto saatetaan kasvatukseen ojalinjahakkuun yhteydessä. Ojitus suunnitelmatilauksia metsänomistajan nimillä varustettuina vietiin alan toimijoille satoja hehtaareita. Terveyslannoitusta suositeltiin tehtäväksi ravinnehäiriökohteille joissa vesitalous on kunnossa, puusto havupuuvaltaista ja kehityskelpoista.

Tilakäynneillä tehtiin laskelmia kasvatushakkuiden myötä saatavista kantorahatuloista sekä kemera -kohteiden avustussummista jotta metsänomistajat saavat perustelut hoitotöiden kannattavuutta varten. Lisäksi kartoitettiin hakkuukohteita joista on mahdollista saada hakkuutuloa hoitotöiden kustannusten peittämiseen. Hankeneuvojat ovat toimineet linkkinä metsänomistajien ja toimijaorganisaatioiden välillä työtilauksien eteenpäin saattamisessa. Jos siinä ei onnistuttu kehoitettiin metsänomistajaa kääntymään toimijaorganisaatioiden puoleen henkilökohtaisesti.

Tilakäynneillä annettu veroneuvonta ja verosuunnittelu parantaa metsätalouden kannattavuutta. Se myös kannustaa ja luo uskoa metsätalouden harjoittamiseen. Puun myyntituloerotuksessa kustannukset ovat vähennyskelpoisia mikä vaikuttaa siten kustannuksia aiheuttavien hoitotöiden toteuttamiseen. Hankeneuvojien tekemä verosuunnittelu helpottaa osaltaan metsänomistajien päätöksentekoa ja siten hoitotyöt lähtevät alkuun. Huomattava osa tilakäynneillä ehdotetuista töistä odottaa

metsäverotuksen siirtymäkauden loppumista mikä ei tule näkymään vielä vuoden 2005 tilastoissa vaan sen jälkeen.

8.2 KOULUTUS

8.2.1 Projektineuvojien koulutus

Projektineuvojat saivat hankkeen aikana varsinaisesti koulutusta 8 kertaa. Koulutusta saatiin mm. metsien sertifiointista, metsänlannoituksesta, hanketyöstä ja vesiensuojelusta.

8.2.2 Metsänomistajien ja metsäammattilaisten koulutus

Hankkeen aikana järjestettiin kolme koneellisen energiapuun korjuunäytöstä joissa näytettiin yleisölle myös metsurityönä tehtyä energiapuun korjuuta. Lisäksi järjestettiin koulutustilaisuus pääkaupunkiseudulla asuville metsänomistajille ja käytiin maatalousnäyttelyssä Oulussa kahden bussilastin voimin tutustumassa mm. metsäosastoihin. Hankkeen aikana järjestettiin metsäverotukseen liittyvää koulutusta 6 kertaa toiminta-alueen paikkakunnilla. Sen lisäksi tehtiin metsänomistajille suunnatut koulutusiskut suometsien hoitoon liittyen Tavastkengälle ja Sydänmaankylään. Hankkeen loppuvaiheessa järjestettiin metsien ravinnetalouden hoitoon liittyvä koulutustilaisuus Metsäntutkimuslaitoksen koekentille Vihantiin ja Ruukkiin. Koulutustilaisuuksiin haalittiin väkeä lehti-ilmoituksin, kirjeitse, puhelimitse, henkilökohtaisesti, banderollein ja mhy kotisivuilla internetissä. Tilaisuuksiin osallistui hankkeen aikana 950 henkilöä.

Hankevetäjä antoi koulutusta myös Vapon urakoitsijalle, joka aloitti energiapuun korjuuta nuoresta kasvatusmetsästä talvella 2003-2004. Uuden työmenetelmän saapuessa paikkakunnalle työntekijän täytyy olla mallikelpoista jotta se markkinoi itse itseään.

8.3 TERVEYSLANNOITUS

Terveyslannoitukset saatiin käyntiin nollassa metsänhoitoyhdistysten Siikalatva ja Haapavesi-Kärsämäki alueella. Pyhä-Haavassa terveyslannoitusta oli tehty ennen hankkeen alkamista 100 - 400 hehtaaria vuodessa. Hankkeen vaikutuksesta terveyslannoituksia toteutui vuonna 2003 n. 1600 hehtaaria ja vuonna 2004 1300 hehtaaria. Valtaosa terveyslannoituksista tehtiin PK -lannoitteilla helikopterileivityksenä. Terveyslannoituksen toteuttamista jarrutti lähestyvä metsäverotuksen muutos sekä kemera -varojen riittävyys. Merkittävä osa tiloista, joilla terveyslannoituskohteita esiintyy, ovat vuonna 2005 pinta-alaverotuksessa. Tiläkäynneillä metsänomistajille on aina kerrottu veromuutoksen tuoma etu taloudellisessa mielessä ja sen he ovat uskoneet. Vuoden 2006 alusta kaikki metsäkiinteistön omistavat saavat vähentää pääomatuloistaan metsiinsä sijoitetut kustannukset joten hankkeen vaikutukset tulevat näkymään lähitulevaisuudessa terveyslannoituksen toteutuksen määrää nostavasti jos kemera -varat riittävät. Myyntiverotuksen piirissä oleville on kehoitettu teettämään lannoitushankkeita vuonna 2005 koska seuraavana vuonna kemera –varat tulevat loppumaan kesken terveyslannoituksen osalta.

Tiläkäyntien myötä määriteltiin kannattavat terveyslannoituskohteet. Niille esitettiin lannoitustoimenpiteistä aiheutuvat kustannukset kemera –tuki huomioiden.

Metsänomistajan aktivoituessa kyseiseen toimintaan kerättiin neulasnäytteet talviaikaan. Näin tapahduttua pyrittiin saamaan lisäksi mukaan kahden kilometrin säteellä olevat lannoituskohteet ja suunnattiin tiläkäyntejä sinne. Tavoitteena oli saada reilun kokoisia lannoitevarastoja mikä pienentää levityskustannuksia ja helpottaa pienempien lannoituskohteiden toteuttamista.

Lannoitustyön kannattavuuteen vaikuttavat puuston kunto, tehdyt kasvatushakkuut ja maaperän typpitaso. Nämä seikat annettiin ilmi metsänomistajalle ennen kuin lannoitusta kehoitettiin panemaan toimeen. Terveyslannoitustarkoituksessa tehty tiläkäynti lisäsi usein myös kunnostusojitus- ja metsäsuunnitelmatilauksia. Vesitalous täytyy olla metsässä kunnossa ennen terveyslannoituksen toteuttamista ja voimassa oleva metsäsuunnitelma antaa suuremman kemera -tuen.

Neulasnäytteitä kerättiin hankkeen aikana terveyslannoitukseen liittyen 724 kpl. Lähes kaikki analysoidut näytteet osoittivat ravinnehäiriöiden olemassa oloa ja terveyslannoituksen tarpeellisuutta.

Ravinnehäiriöisiltä metsiköiltä kerättiin neulasnäytteitä siinä tapauksessa että metsänomistaja oli kiinnostunut terveyslannoituksen toteuttamisesta maillaan. Tilakäyntejä tehtiin näytteiden keruun yhteydessä tai näytteet kerättiin erillisellä käynnillä talviaikaan. Neulasnäytteitä analysoitiin kahtena ensimmäisenä vuotena Viljavuuspalvelu Oy:ssä ja viimeisenä talvena Suomen Ympäristöpalvelussa. Viljavuuspalvelun analyysituloksiin sisältyi myös lannoitussuositus mutta projektineuvojien saaman kokemuksen myötä Suomen Ympäristöpalvelusta tilattiin pelkästään neulasanalyysitulokset. Sen jälkeen lannoitussuositukset laadittiin itse mikä säästi hankkeen kustannuksia. Toteutuneista lannoitushankkeista saatiin neulasanalyysivaroja osin takaisin kemera –varoista hankkeen aikana.

8.4 VERKOSTOITUMINEN

Hankkeen vaikutuksesta tapahtui verkostoitumista osalla aluetta. Monilla suometsäalueilla on useita metsätiloja vierekkäin. Tilakäynnin seurauksena saattoi joku metsänomistaja tilata kunnostusojitus suunnitelman mikä tarkoittaa usein sitä että vedet täytyy johtaa jonkun toisen metsänomistajan maiden halki. Siitä seurasi usein se että tästä ensimmäisestä tilakäynnin seurauksena alueelle tuli kunnostusojitus suunnitelmia useamman tilan metsiin metsäkeskusten tekemien yhteishankkeen nimissä.

Kunnostusojitukseen usein myös kuuluu puuhuoltoon helpottavien penkkateiden rakentaminen. Nämä puutavara-autoja kantavat tiet maan jäätyneenä ollessa helpottaa kasvatushakkuiden organisointia ja säästää puunkorjuukustannuksia. Hankkeen aikana sai havaita kuinka yhden tai useamman tilakäynnin seurauksena ojalinja- ja kasvatushakkuiden myötä saattoi puita lähteä tehtaille useamman metsänomistajan metsistä tehtaalle samaa penkkatietä pitkin saman talven aikana.

Terveyslannoitus- ja kunnostusojitushankkeita pyrittiin keskittämään tietyille alueille tilakäynnein. Varteenotettavia työmaita ja tilakäyntikohteita kartoitettiin kartoja ja ilmakuvia

käyttäen. Lisäksi muiden tilakäyntien aikana tehdyt havainnot metsänhoitokohteista toisen kiinteistön alueella aiheutti tilakäynnin markkinointia joko puhelimitse tai henkilökohtaisesti. Tilakäyntien hankinnassa olivat mukana myös metsäalan toimijat metsäkeskuksesta ja metsänhoitoyhdistyksistä. Heiltä saatiin vinkkiä terveyslannoituskohteista ja siten hankeneuvojat osasivat ottaa aktiivisesti yhteyttä hoitorästin omistajaan. Tilakäyntien myötä saatiin reilunkokoisia lannoitevarastoja joista terveyslannoitusta voitiin tehdä jopa kuuden eri metsänomistajan maille. Helikopterileivityksessä pienin varastokoko on 5-10 suursäkkiä lannoitteita mikä tarkoittaa 8-16 hehtaaria lannoituspinta-alaa.

Metsänomistajien kesken tapahtui verkostoitumista hankeneuvojien ja metsäalan toimijoiden välityksellä. Osa metsänomistajista aktivoitui ilman tilakäyntiä koska huomasi naapurin tekevän metsänhoitotöitä. Tätä voi kutsua lumipalloilmiöksi.

8.5 ENERGIAPUU

Tilakäynneillä puhuttiin myös energiapuun korjuusta ja varsinkin niistä kohteista missä sitä käytännössä oli järkevää toteuttaa. Yhteistyötä tehtiin VAPOn ja Metsäliiton kanssa energiapuun korjuunäytöksin ja muokattiin siten metsänomistajien asenteita. Tilakäynneillä tehdyt koneelliseen korjuuseen soveltuvat kohteet kartoitettiin ja viritettiin yhteistyötä varsinkin Vapon ja metsänomistajien välillä. Energiapuun koneellisia korjuukohteita ja siihen halukkaita metsänomistajia löytyi Haapavedeltä ja Kärsämäeltä niin suuri joukko että hakkuukoneista syntyi pulaa.

Pyhäsalmeen nousi uusi 5 MW :n puuenergiaa käyttävä lämpölaite mikä helpottaa pieniläpimittaisen toisarvoisen puun käyttöä energiapuuna. Osaltaan sen vaikutuksesta Kärsämäen lämpövoimala on kunnostuksen alla vuonna 2005.

Nuoren metsän kunnostuksessa kerätylle energiapuulle kemera –tuki on merkittävää koneellisen energiapuun korjuun kannattavuudessa kasvatusmetsissä.

9 TIEDOTTAMINEN

Hankkeen toimintaa ja siihen liittyviä merkityksellisiä ajankohtaisia metsäasioita julkaistiin lehdistössä. Lehtijuttuja oli seuraavissa päivälehdissä. Siikajokiseutu, Haapavesi –lehti, Maaselkä ja Pyhäjokilaakso. Lisäksi metsänomistajille suunnatussa Metsäviesti –lehdessä oli usein artikkeleita hankkeen toiminnasta ja suometsien hoidoista.

Hankkeen aikana järjestettiin metsänomistajille koulutustapahtumia joista julkaistiin kutsuja eri paikallislehdissä maksua vastaan.

Lisäksi projektineuvojat lähettivät kirjeitä tilakäyntien hankkimiseksi. Koulutustilaisuuksiin lähetettiin myös kutsuja kirjeitse.

Hankkeesta tehtiin esite jota päivitettiin tarpeen mukaan ja niitä oli saatavilla toimistojen esitepöydillä vapaasti otettavissa. Esitteitä jaettiin tilaisuuksissa ja lähetettiin kirjeitse tilakäyntien hankinnan yhteydessä.

10 TULOKSET

Toiminnan aikana tehtiin 970 tilakäyntiä maastokäynnein hankkeen toiminta-alueella. Lisäksi tehtiin 1061 kertaa kuukausiraportteihin merkittyä henkilökohtaista neuvontaa

Hankkeen toimintaa mitattiin markkinatutkimuksella v. 2004. Tutkimuksen teki amk metsätalousinsinööriopiskelija Jukka Pekkala puhelinhaastattelumenetelmällä (Liite). Tutkimus kohdistui metsätilanomistajiin joille oli tehty tilakäynti Siikalatvan ja Haapavesi-Kärsämäki alueella. Tutkimustulosten perusteella projektineuvojat olivat löytäneet oikean suunnan metsänomistajien neuvonnan suhteen ja siitä oli hyvä jatkaa. Tutkimuksen mukaan 90 % vastanneista tilanomistajista oli alkanut toimenpiteisiin tilakäynnin ansiosta (Liite)

Koulutustilaisuuksiin kerättiin metsänomistajia lehti-ilmoituksin, kirjeitse sekä puhelimitse. Näissä tilaisuuksissa kouluttajina toimi usein asiantuntijoita eri organisaatioista joko

erikseen tai yhdessä projektineuvojien kanssa. Hankkeen koulutustilaisuuksissa oli nimilistojen ja korjuunäytösten kävijämääräarvioiden mukaan yli 900 henkilöä.

Hankesuunnitelman mukaisen Korjuukaluston kehittämiseen turvemaiden puunkorjuuta helpottamaan projektineuvojilla ei ollut tietoa eikä taitoa, joten se jäi taka-alalle.

Hankevetäjä kuitenkin oli mukana avustamassa ja yhteyshenkilönä urakoitsijan ja Kemira Grow-How:n välissä jotta alueelle saataisiin lannoitteiden levitystä tekevä metsäkone. Aiheesta oli palaverit useissa Pohjois-Pohjanmaan metsänhoitoyhdistyksessä.

11 TULOSTEN ARVIOINTI

11.1 Kunnostusojitus

Huomisen suometsät hanke pureutui kunnostusojitukseen varsinkin hankkeen alkupuolella. Ojitus suunnitelmatilauksia välitettiin metsäkeskuksen tiimeille sekä metsänhoitoyhdistys Pyhä-Haapaan. Kunnostusojitusmäärät laskivat vuonna 2004 kahdesta edellisestä vuodesta. Merkittävästi kasvua tapahtui ojituspuolella metsänhoitoyhdistys Pyhä-Haavassa. Hankkeen toiminnan seurauksena tehdyt kunnostusojitus suunnitelmatilaukset olisi pitänyt jo näkyä kaivettujen ojien suhteen vuoden 2004 tilastossa. Syyt miksi näin ei käynyt johtuvat saatujen tietojen mukaan märästä kesästä, kemera –varojen riittämättömyydestä myös ojituspuolella ja normaalista vuosivaihtelusta. Kunnostusojitus tarvitsee lisää toimijoita ja kemera –varoja jotta ojitusrästejä saataisiin purettua. Metsänhoitoyhdistys Siikalatvassa aloittaa Matti Muilu kunnostusojitus suunnittelutyöt Huomisen suometsät hankkeen päätyttyä.

11.2 Ensiharvennukset

Ensiharvennuksia ehdotettiin aina siellä missä niitä oli syytä tehdä. Jos kunnostusojitusmäärät olisivat lisääntyneet merkittävästi, olisi ensiharvennusten määrä myös lisääntynyt vastaavasti. Tilastossa metsänhoitoyhdistys Pyhähaavan kunnostusojitusmäärän lisääntyminen näkyy myös osaltaan ensiharvennusten lisääntymisenä sen toiminta-alueella myös tulevaisuudessa jos kuitupuun markkinat pysyvät hyvinä ja puu käy kaupaksi.

Osalla kunnostusojitusalueilla on aikoinaan jo tehty ensiharvennus ja näissä tapauksissa ojalinjahakkuun yhteydessä tehdään kasvatushakkuu mikä on tarpeellinen toimenpide. Hankkeen varsinaista toimintaa ei mitattu kasvatushakkuiden määrillä muutoin kuin ensiharvennusten osalta.

11.3 Nuoren metsän hoito

Nuoren metsän hoito on työlaji johon on saatavissa valtion kemera -tukea. Nuoren metsän hoito jaetaan taimikonhoitoon, nuoren kasvatusmetsän harvennukseen ja pystykarsintaan. Kemera -tuella on olemassa tietyt säännöt jotka metsänomistajan mielestä ovat usein liian monimutkaisia. Niinpä projektineuvojat joutuivat usein tilakäynneillä selventämään kemera -ohjeistoa ja piirtämään kartalle ne kuviot työlajeittain joihin tuki oli mahdollista saada. Usein tilakäynti lähti liikkeelle metsänomistajan tarpeesta tietää mikä metsikkökuvio saa tukea ja mikä ei. Nämä henkilöt olivat usein omatoimisia eli aktiivisia metsänomistajia.

Nuoren metsän hoito lisääntyi vuodesta 2000 n. 900 hehtaaria 2004 tilaston mukaan laskettuna. Hankesuunnitelman tavoitteesta jäätiin 150 hehtaaria.

Pystykarsinta kuuluu myös nuoren metsän hoitoon. Hanketoimijat eivät markkinoineet tilakäynneillään aktiivisesti pystykarsintaa metsänomistajille muuta kuin niissä tapauksissa joissa metsänomistaja oli kiinnostunut kyseisestä työlajista.

11.4 Terveyslannoitus

Metsänhoitoyhdistys Haapavesi-Kärsämäki sekä Siikalatvan alueella terveyslannoitustavoitteet ylittyivät n. 200 % kahden ensimmäisen lannoitusyksyn mukaan. Metsänhoitoyhdistys Siikalatvassa tavoitteeseen päästiin 50 %:sesti. Siikalatvassa vuoden 2004 lannoitusten pienenemiseen vaikutti projektihenkilön vaihtuminen kesken parhaimman neulasnäytteiden keruun aikana. Pyhä-Haavassa terveyslannoitusta tehtiin jo ennen hankkeen alkamista n.120 hehtaaria vuodessa vuoden 2000 lähtötason mukaan. Vuotuiseksi terveyslannoituspinta-alaksi näyttää muodostuvan n.500 hehtaaria hankkeen päättyessä. Pyhä-Haavassa olisi potentiaalia toteuttaa enemmänkin lannoitusta mutta Kemera-varojen riittämättömyys rajoittaa tällä hetkellä toteuttamista. Jos kaikkiin terveyslannoitushankkeisiin saataisiin tuki, olisivat terveyslannoitusmäärät merkittävästi suurempia. Pyhä-Haapaan jäi vuodelta 2004 n. 700 hehtaaria toteuttamattomia terveyslannoitushankkeita jotka siirtyvät tulevien vuosien toteutuksiin. Terveyslannoitusmäärään vaikuttaa varsinkin metsäverotuksen siirtymäkauden loppupuolella pinta-alaverotuksen loppuminen vuoden 2005 päätyttyä. Vuonna 2006 kaikki metsänomistajat ovat myyntiverotuksessa jolloin lannoituksesta aiheutuneet kustannukset voi vähentää. Siikalatvassa suuri osa metsänomistajista on pinta-alaverotuksessa mikä vaikeutti terveyslannoitusten toteuttamista hankkeen aikana.

Kemera -varojen riittämättömyys aiheuttaa rahoittajan toiminnassa sitä että osa kannattavista terveyslannoituskohteista ei saa tukea tulevaisuudessa. Tämä aiheuttaa todennäköisesti terveyslannoituskohteiden määritelmien kiristymistä ja kireänä pysymistä. Lannoitusmäärien kasvattaminen alentaisi kustannuksia kun alalle saataisiin kilpailua. Samalla saataisiin lannoituksen parissa toimivia yrityksiä lisää.

11.5 Metsurityöpaikat

Hankkeen tavoitteena oli saada aikaan 16 uutta ja 10 uudistettua työpaikkaa.

Hankesuunnitelmassa mainittujen tavoitteiden saavuttaminen oli määritelty siten että osa hakkuutyöstä tehtäisiin metsurityönä. Puun kantohintojen alenemisen myötä on korostunut puunkorjuukustannusten merkitys metsäomaisuuden hoidossa. Hakkuukoneketju tekee hakkuutyön n. 50 % edullisemmin kuin palkkatyösuhteessa oleva metsuri. Saavutettuihin uusiin ja uudistettuihin työpaikkamääriin ei päästy mutta urakointisopimussuhteisten koneyrittäjien määrä hankealueella lisääntyi.

12 LOPPUPÄÄTELMÄT

Huomisen suometsät hankkeen aikana on käynyt ilmi että metsänomistajat jotka hoitavat metsiään metsänhoitosuosituksen mukaisesti uudistamalla tuottamattomat metsät, tekemällä kasvatushakkuut ja taimikonhoidot ajallaan, sekä suometsien hoidossa edellisten lisäksi pitämällä vesitalous kunnossa, ovat saaneet ja saavat tulevaisuudessakin parhaan tuotoksen metsäomaisuudestaan. Lisäksi runsastyypisillä soilla tehty terveyslannoitus asianmukaisilla lannoitteilla saa aikaan jopa 3-10-kertaisen lisäkasvun mikä tarkoittaa puuston järeytymisen myötä edullisempia korjuukustannuksia sekä ajansäästöä metsän kiertoajan suhteen. Nyt tehtävät pieniläpimittaisen puuston hoidot vaikuttavat siis tulevaisuudessa korjuukustannuksia alentavasti sekä hakkuumahdollisuuksia lisäävästi.

Terveyslannoitus lisää puuntuotantoa parhaiten siellä missä ravinnehäiriöt ovat suurimmat. Typpi on merkittävin puuston kasvuun vaikuttava ravinne ja sitä on turvemaidella runsaasti. Ns. karuilla soilla typpi on kasveille epäedullisessa muodossa jolloin niille tehty kunnostusojituskin on kyseenalaista. Sellaiset turvemaidet joiden turve on maatumutta, ovat parhaita terveyslannoitus-kohteita eli runsastyypisiä turvemaita. Näille tehty hivenainelisäys PK -lannoittein antaa kustannustehokkaasti hyvän tuoton sijoitetulle kemera -rahalle sekä metsänomistajan omalle rahalle. Vaikeutena kuitenkin on se että niin

metsänomistajat sekä osa metsäammattilaisista ei tiedosta suometsien mahdollisuuksia. Hankkeen aikana tämä kävi selvästi ilmi ravinnetalouden hoitoon liittyvien koulutustilaisuuksien aikana. Vastaavanlaisille koulutustilaisuuksille sekä metsänomistajien henkilökohtaiselle neuvonnalle on jatkuva tarve jotta opitaan löytämään taloudellisesti järkevät terveyslannoituskohteet.

Suometsien hoidon pääperiaatteet tärkeysjärjestyksessä :

Vesitalous kuntoon kunnostus- ja täydennysojituksin.

Liikenneyhteydet kuntoon etäisille talvikorjuukohteille kunnostusojituksen yhteydessä

Puusto hoidettava kasvatusasentoon

Vajaatuottoiset metsät uudistetaan

Ravinnehäiriöiset runsastyyppiset havupuuvaltaiset metsikkökuviot lannoitetaan

Suometsien käsittely metsänhoitosuosituksen mukaisesti tarkoittaa myös sitä että maakuntaan tulee enemmän kantorahatuloja sekä teollisuudelle parempaa raaka-ainetta. Yksityismetsätaloudessa metsänomistajien aktiivisuus on avainasemassa hoitorästien purkamiseksi. Huomisen suometsät hanke on ollut toimeenpaneva voima neuvonnan avulla. Metsänomistajat, jotka ovat olleet mukana maastossa tilakäynneillä, ovat omin silmin nähneet hoitotöiden tarpeellisuuden kun projektineuvojat ovat asian vielä perustelleet. Yhteisellä tilakäynnillä metsänomistaja on usein yllättynyt että puusto on kasvanut vuosien saatossa niin paljon että kasvatushakkuut ovat taas ajankohtaisia. Näissä tilanteissa projektineuvoja on selvittänyt hakkuu- ja hoitotyökuviot jotka kannattaa tehdä samalla kertaa. Kun metsäkiinteistöistä on mahdollista saada hakkuutuloja niin hoitotöiden eli kustannusten myyminen on helpompaa samalla kertaa. Tällä tapaa tehty tilakäynti johtaa helposti hoitotoimenpiteiden suorittamiseen ja sitä periaatetta projektineuvojat ovat käyttäneet. Hän joka näkee aikaisemman metsänhoitosuosituksen mukaisesti tehdyn hoitotyön tuloksen, ei kyseenalaista metsäammattilaisen antamia neuvoja.

Koulutustarvetta on aina metsänomistajille sekä metsätoimihenkilöille. Koulutuksella muokataan pois vääriä asenteita tietoa jakamalla. Hankkeen toiminnan seurauksena järjestetyt koulutustilaisuudet ovat saadun palautteen mukaan olleet onnistuneita ja usein syntyi tarvetta lisäkoulutuksen järjestämisestä.

